

รูปแบบการจัดการศึกษาให้เด็กไร้สัญชาติในภาคตะวันออกของประเทศไทย

Model of educational management for stateless children in the Eastern region of Thailand

นางสาวสุภาพร ชาวสวน¹

Miss Supaporn Shaosoun

(Received: May 26, 2020; Revised: June 26, 2020; Accepted: June 29, 2020)

บทคัดย่อ

รูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในภาคตะวันออกของประเทศไทยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาให้ครอบคลุมถึงการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานแรงงานข้ามชาติ เด็กที่ไม่มีทะเบียนราษฎรและไม่มีสัญชาติไทยในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรีและฉะเชิงเทรา โดยมีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การนำนโยบายการจัดการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติในเขตภาคตะวันออกของประเทศไทยพบว่านโยบายในการจัดการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ แบ่งเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) โครงสร้างองค์กร 2) บุคลากร 3) งบประมาณ 4) สถานที่ และ 5) อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ จุดอ่อน (Weaknesses) เป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในต่าง ๆ ขององค์กร เช่น การขาดเงินทุน นโยบายและทิศทาง การบริการที่ไม่แน่นอน หรือบุคลากรที่ไม่มีคุณภาพ

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและข้อจำกัดในการนำนโยบายการศึกษาไปปฏิบัติ จากการศึกษาพบว่า ด้านหลักสูตร ไม่มีหลักสูตรเพื่อสนับสนุนด้านวิชาชีพ ที่เด็กสนใจเพื่อนำไปประกอบอาชีพเมื่อจบการศึกษา มีปัญหาเรื่องการสื่อสารและความเข้าใจและการปรับตัวในวัฒนธรรมที่แตกต่าง การเรียนร่วมกับเด็กไทยทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกแบ่งแยก ด้านทรัพยากร มีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กไร้สัญชาติ งบประมาณไม่เพียงพอต่อความจริงที่เกิดขึ้นและล่าช้า ขาดแคลนสื่อผสม- เป็นภาษาไทยเท่านั้น เน้นบรรยายและให้ท่องจำ ขาดแคลนรองเท้า เสื้อผ้า อาหาร คอมพิวเตอร์ หนังสือ ด้านผลลัพธ์ มีปัญหาการ

¹ รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี, อีเมล:

Thongsupa51@gmail.com

Ph.D student of Strategy and Security, Faculty of Political Science and Law Burapha University, Email:

Thongsupa51@gmail.com

สื่อสารและความคิดต่างวัฒนธรรม ปัญหาด้านความเชื่อ เจตคติทางลบและความเข้าใจในนโยบายการจัดการศึกษา ของครูและผู้ปกครอง เป็นการบังคับให้รักชาติไทย บางโรงเรียนก็ไม่ให้วุฒิบัตร - ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าประเทศ ปัญหาการให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัญหาการให้บริการด้านสาธารณสุขมูลฐาน ไม่มีการเปิดรับเด็กไร้สัญชาติทั่วประเทศไทย มีการมาสมมติ บางคนมีชื่อไม่ซ้ำกันและอยู่หลายโรงเรียน เพื่อจะได้เงินอุดหนุนรายหัว

3. เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่ารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ ควรจัดแบบพหุวิธีการ คือการผสมผสานรูปแบบการจัดการทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเป็นการสร้างโอกาสและทางเลือกทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน และตอบสนองความต้องการของชุมชนและนักเรียน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายให้ร่วมกันจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดการศึกษา, เด็กไร้สัญชาติ, ภาคตะวันออก

Abstract

The educational management model of stateless children in the eastern region of Thailand is a qualitative research. The researcher have defined the scope of the education to cover education, educational conditions for migrant children, children without civil registration and without Thai nationality in Chonburi, Rayong, Chanthaburi and Chachoengsao with the objective of ;

1. In order to study and analyze the implementation of the educational policy for stateless children in the eastern region of Thailand, it is found that the policy on education management of stateless children is divided into 5 issues, which are 1) Organizational structure 2) Personnel 3) Budget 4) Locations and 5) Equipment.

2. To study, analyze the problems and limitations in the implementation of educational policy. It was found that there were no curricula for vocational support. There are problems with communication, understanding and adaptation in different cultures. The budget is insufficient for the fact that occurs and is delayed. The outcomes have problems with communication and intercultural thinking. Belief issues negative attitudes and understanding of educational management policies of teachers and parents is forcing Thai nationalism and some schools do not provide diplomas.

3. To propose guidelines for the appropriate education of stateless children in Thailand. The study found that the educational management model for stateless children

should be organized in multiple ways, combination the form of both education in the system, non-formal and informal education. Promote the participation of all parties to jointly provide education for stateless children.

Key words: Model of educational management, Stateless children, Eastern region

1. บทนำ

ประเทศไทยในฐานะภาคีขององค์การสหประชาชาติ ตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน มีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ตามปฏิญญาสากล ยังผูกมัดในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 28 ระบุว่า “รัฐมีหน้าที่จัดให้การศึกษาระดับประถมซึ่งเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า และเป็นภาคบังคับแก่เด็กทุกคนที่อาศัยอยู่ในเขตแดนประเทศ ไม่ว่าเด็กจะมีสถานะทางกฎหมายแบบใด” ประเทศไทยในฐานะสมาชิก และได้ให้สัตยาบันจะต้องปฏิบัติตามอนุสัญญานี้ มติคณะรัฐมนตรีเมื่อปี 2548 ว่าด้วยการศึกษาของบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน อนุมัติให้เด็กไร้สถานะทางกฎหมายสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ การจัดการศึกษาให้กับเด็กไร้สัญชาติ ได้มี ปฏิญญาสากล อนุสัญญา กติการะหว่างประเทศ โดยประเทศไทยได้ทำ ปฏิญญาจอมเทียน (Jomtien Declaration) พ.ศ. 2558 มีหลักการว่า คนทุกคนต้องได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา และอายุ โดยต้องเป็นการศึกษาที่ทำให้มนุษยชาติเกิดสันติภาพ มีความมั่นคง มีการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และมีส่วนช่วยสนับสนุนการพัฒนาช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ และ หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เห็นว่านโยบายจัดการศึกษาไม่เก็บค่าใช้จ่ายเป็นเวลา 15 ปี สอดคล้องกับนโยบายด้านการศึกษาของคณะรักษาความสงบแห่งชาติและนโยบายปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาล เรื่องให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี เพื่อยกระดับจากการเป็นโครงการตามนโยบายของแต่ละรัฐบาล เป็นให้เป็นหน้าที่ของรัฐและมาตรการตามกฎหมาย เพื่อเป็นหลักประกันความยั่งยืน มั่นคง และเพื่อให้สามารถจัดงบประมาณได้อย่างต่อเนื่องโดยมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ.2559

ปัญหาการจัดการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยยังมีปัญหา อุปสรรคในการจัดการศึกษาหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าประเทศ ทำให้เกิดปัญหาการให้บริการขั้นพื้นฐานและการให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักมนุษยธรรมของไทยเพิ่มขึ้น ปัญหาด้านความเชื่อ เจตคติและความเข้าใจในนโยบายการจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาติดังกล่าว ซึ่งพบว่ายังมีผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และชุมชน ที่มีเจตคติ ทางลบต่อการจัดการศึกษาและการให้บุตรหลานเรียนร่วมกับลูกแรงงานต่างชาติดังกล่าวที่ไม่มีสัญชาติไทย ปัญหาผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และผู้ปกครองยังขาดความรู้ความเข้าใจ จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาให้เด็กไร้สัญชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการนำนโยบายการจัดการศึกษาให้เด็กไร้สัญชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปปฏิบัติ จากการศึกษาตัวแบบต่าง ๆ ของวรรณคดี จันทรศร

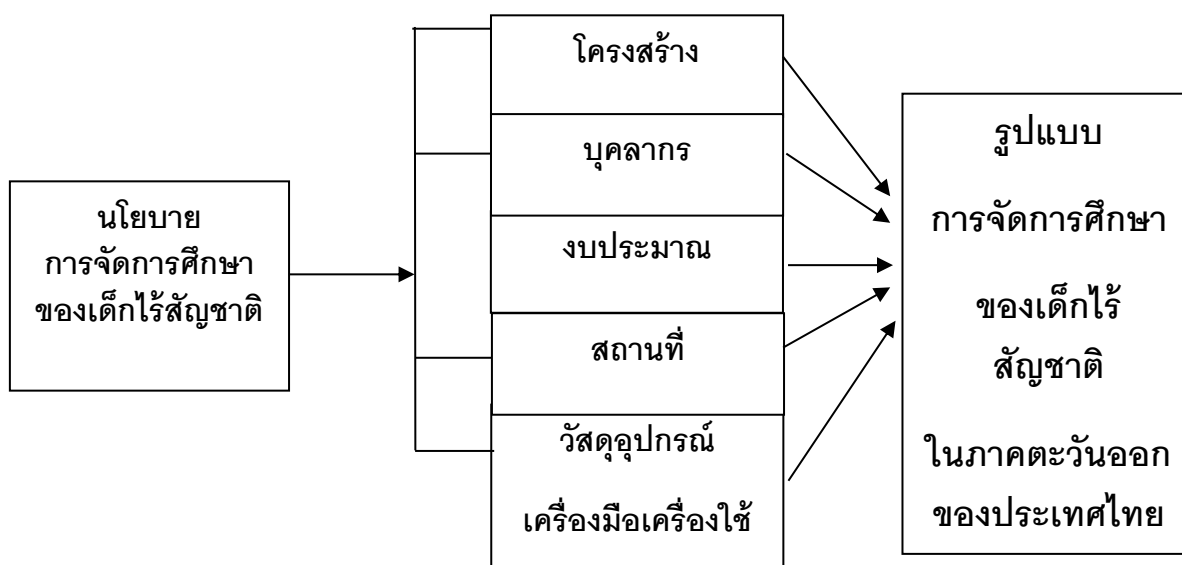
(2557) ผู้วิจัยพบว่าตัวแบบด้านการจัดการเหมาะสมกับเรื่องที่กำลังทำการวิจัย จึงได้นำตัวแบบด้านการจัดการนี้มาเป็นตัวแบบในการรอบการวิจัยที่ผู้วิจัยจะร้อยเรียงเรื่องราวต่าง ๆ ในเรื่องของ สมรรถนะขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติว่ามีขีดความสามารถอยู่ในระดับใด ทั้งในด้านการจัดโครงสร้างองค์กร บุคลากร งบประมาณ สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือ เครื่องใช้ ต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการจัดรูปแบบของการจัดการศึกษาให้กับเด็กไร้สัญชาติ เพื่อให้ส่วนงานที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาและปรับปรุงในสิ่งที่สามารถกระทำได้และเกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาให้กับเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทยต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะอยากรู้อยากทราบเกี่ยวกับ การนำนโยบายการจัดการศึกษาเด็กไร้สัญชาติไปปฏิบัติในเขตภาคตะวันออกเป็นอย่างไร ปัญหาและข้อจำกัดในการนำนโยบายการศึกษาไปปฏิบัติเป็นอย่างไร และแนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสม ของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การนำนโยบายการจัดการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติในเขตภาคตะวันออกของประเทศไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและข้อจำกัดในการนำนโยบายการศึกษาไปปฏิบัติ
- 2.3 เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมในการได้รับการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย

3. ขอบเขตการวิจัย (Research Scope)

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการศึกษาให้ เด็กไร้สัญชาติในภาคตะวันออกของประเทศไทย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ศึกษาจากประชากร 4 กลุ่มได้แก่ 1) ผู้บริหารระดับสูงจากกระทรวงศึกษาธิการ 2) ผู้บริหารจากสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ภาคตะวันออก 3) จากผู้อำนวยการและครูในสถานศึกษา 4) เด็กนักเรียนไร้สัญชาติและผู้ปกครองของเด็กไร้สัญชาติ โดยพื้นที่เป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา และเก็บข้อมูล ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดระยอง และจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในการศึกษาที่ครอบคลุมระบบการบริหารจัดการศึกษาเด็กไร้สัญชาติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่การศึกษาและวิเคราะห์บริบทของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติในปัจจุบัน สถาบันการศึกษาหรือองค์กรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กไร้สัญชาติ นโยบาย และมาตรการในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผลการดำเนินการในปัจจุบัน ปัจจัยข้อจำกัด และข้อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวทางการวิจัย

ที่มา : ประยุกต์จากรูปแบบด้านการจัดการ (Management Model) ของวรเดช จันทรศร, (2551)

4. การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

4.1 การนำนโยบายไปปฏิบัติ

ความสำคัญของบริบทสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับของสิ่งที่ศึกษาหรือในกรณีของนโยบายก็คือเนื้อหา นโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั่นเองซึ่งบอกนัยต่อการดำเนินการวิจัยว่าจะต้องรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบทสภาพแวดล้อมอย่างเพียงพอเพื่อประกอบการตีความหาความหมายในสิ่งที่ศึกษาและแสวงหาข้อสรุป บริบทสภาพแวดล้อมหากพิจารณาตามตัวแบบของ Bronfenbrenner จะเห็นว่ามีได้หลายระบบซ้อนทับกันหลายระดับจากระบบจุลภาค (Micro system) สู่ระบบของเหตุการณ์แวดล้อม (Chrono system) ซึ่งแน่นอนว่า บริบทสภาพแวดล้อมเหล่านี้ต่างล้วนดำเนินไปอย่างเป็นพลวัต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) เมื่อนำคำอธิบายพลวัตในเชิงทัศนภาพมาประยุกต์ใช้อธิบายกับบริบทสภาพแวดล้อมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมในการวิจัยการนำนโยบายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติจึงกล่าวได้ว่า นโยบายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยเป็นเรื่องการเคลื่อนไหวไปอย่างมีพลวัตในบริบทสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยมีปฏิสัมพันธ์กับนโยบายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนกระบวนการนำนโยบายแปลงไปสู่การปฏิบัติจริงในพื้นที่เป้าหมายและหน่วยงานในระดับปฏิบัติการทั้งที่เป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในฐานะหน่วยงานที่นำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้เพื่อให้นโยบายบรรลุผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชั้นเรียนซึ่งลงไปสู่ตัวผู้เรียนโดยตรงการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากที่สุดขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการนโยบายสาธารณะ

เพราะสามารถชี้ถึงระดับของความสำเร็จหรือระดับความล้มเหลวของนโยบาย สำหรับการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างจริงจังนั้นเริ่มต้นโดยนักวิชาการที่สำคัญ 2 คน ได้แก่ เพรสแมน และวิลต์ฟสกี เมื่อปี ค.ศ. 1973 ในงานที่ชื่อว่า Implementation เขียนไว้ว่า “กระบวนการของปฏิสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่มีการกำหนดไว้ก่อนหน้านี้แล้ว กับการกระทำหรือปฏิบัติการทั้งหลายที่มุ่งให้บังเกิดผลไปตามนั้น” หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง การนำนโยบายไปปฏิบัติ “คือความสามารถในการจัดการและประสานสิ่งที่จะกระทำให้บังเกิดผลในลักษณะที่เป็นลูกโซ่ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลทั้งนี้ เพื่อให้ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำเป็นไปตามที่มุ่งหวังเอาไว้” (งามละม่อม, 2551)

4.2 แนวคิดว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 วรรคสอง ได้กำหนดไว้ว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่อง ถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้” ประกอบกับคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี ต่อรัฐสภาเมื่อวันจันทร์ที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ข้อ 3 นโยบาย สังคมและคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะนโยบายการศึกษา ข้อ 3.1.4 ได้กำหนดไว้ว่า “จัดให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาล ไปจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้เกิดความเสมอภาค และเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษาแก่ประชากรในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ทั้งผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ผู้บกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา และชนต่างวัฒนธรรม รวมทั้งยกระดับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน” (เมฆขยาย, 2559) ด้านกฎหมายนโยบายการศึกษา (Policies on Education) จากแนวคิดในเรื่องของ สิทธิทางการศึกษาที่มีความคาบเกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชน ที่มองว่าโอกาสในการได้รับการศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนที่ควรต้องได้รับ โดยในเรื่อง ดังกล่าวได้มีการรับรองไว้ในกฎบัตรขององค์การสหประชาชาติ อันเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในเวที ระดับโลก ดังนั้น การเลือกปฏิบัติโดยยึดสาเหตุจากความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ เพศ ศาสนา หรือ ภาษา จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับได้ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และหลักความเสมอภาคของบุคคล นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) โดยข้อที่ 28 ได้ระบุไว้ว่า “รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะได้รับการศึกษา และเพื่อที่จะให้สิทธินี้บังเกิดผลตามลำดับและบนพื้นฐานของโอกาสที่เท่าเทียมกัน (จักกะพาก, 2558)

4.3 แนวคิดว่าด้วยการบริหารยุทธศาสตร์สำหรับเด็กไร้สัญชาติของ สหประชาชาติ

UNHCR ได้ทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงกลุ่มคนที่ต้องเผชิญกับความยากลำบากในการยืนยันสัญชาติของตนซึ่งโดยมากอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล เราได้สนับสนุนโครงการส่งเสริมศักยภาพสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้านนี้ในระดับอำเภอ และได้สนับสนุนด้านการเงินสำหรับการจ้างงานทีมเจ้าหน้าที่เคลื่อนที่เพื่อทำงานลงพื้นที่ในหมู่บ้านที่ห่างไกลด้วย โดยการบริหารจัดการสถานะทางกฎหมายและสิทธิส่วน

บุคคล ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2548 ได้นำเสนอแนวทางเพื่อเพิ่มการเข้าถึงด้านสัญชาติการลดขั้นตอนต่าง ๆ ให้น้อยลงจะส่งผลให้กระบวนการยื่นขอสัญชาตินั้นสามารถทำได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้นภายใต้กรอบการทำงานตามกฎหมายของรัฐบาลไทย United Nation คือหน่วยงานของสหประชาชาติที่ได้ถูกแต่งตั้งจากสมัชชาแห่งสหประชาชาติให้มีหน้าที่ในการลดจำนวนของคนไร้สัญชาติ เมื่อเดือนพฤศจิกายนปีที่ผ่านมาได้เปิดตัวโครงการระดับโลก เพื่อสิ้นสุดการไร้สัญชาติภายในปี พ.ศ. 2567 ได้นำเสนอแนวทางเพื่อเพิ่มการเข้าถึงด้านสัญชาติการลดขั้นตอนต่าง ๆ ให้น้อยลงจะส่งผลให้กระบวนการยื่นขอสัญชาตินั้นสามารถทำได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้นภายใต้กรอบการทำงานตามกฎหมายของรัฐบาล การป้องกันและการแก้ไขปัญหาคือการไร้สัญชาตินั้น เป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของ UNHCR ในการรณรงค์เพื่อยุติปัญหาความไร้สัญชาติภายในระยะเวลา 10 ปี หรือภายในปี พ.ศ. 2567 ” (UNHCR’s Campaign to End Statelessness in 10 Years) ในการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายนี้ UNHCR ได้เรียกร้องให้ทุกประเทศดำเนินการตามแนวทางที่สอดคล้องกับ “แผนปฏิบัติการสากลเพื่อยุติปัญหาความไร้สัญชาติ” (Global Action Plan to End Statelessness) ดังต่อไปนี้ 1) ยินยอมให้เด็กถือสัญชาติของประเทศที่เด็กนั้นถือกำเนิด 2) ทำการแก้ไขกฎหมายที่ไม่อนุญาตให้มารดาส่งผ่านสัญชาติของตนไปยังบุตรได้เช่นเดียวกับบิดา 3) ให้ยกเลิกกฎหมายและการปฏิบัติที่ปฏิเสธสัญชาติของเด็กด้วยสาเหตุทางชาติพันธุ์ เชื้อชาติและศาสนา 4) ให้มีรับประกันว่ามีการจดทะเบียนการเกิดให้กับเด็กทุกรายเพื่อป้องกันภาวะการไร้สัญชาติ (ฝ่ายความคุ้มครองระหว่างประเทศ, 2558)

4.4 แนวคิดว่าด้วยเด็กไร้สัญชาติ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ 9 ซึ่งเคยมีพระราชทานพระราชดำรัสเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2544 ใจความตอนหนึ่งว่า “ประชาชนที่อยู่ในประเทศเขา มีมานานแล้ว แต่ก็ไม่ใช่คนไทย คือเขาไม่ถือว่าเป็นคนไทยแท้จริง เขาอยู่และเกิดในเมืองไทย แต่ก็ไม่ได้รับประโยชน์ของความเป็นไทย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติเหมือนกัน เพราะว่าถ้าหากว่ามีคนอยู่ในเมืองไทย และก็มีคนน้อยใจมาก ไม่มีใครเอาใจใส่ ก็จะทำให้ความมั่นคงของประเทศด้อยไป” ปลัดกระทรวงมหาดไทยผู้ซึ่งในอดีตเคยเป็นนายอำเภอแม่เมาะ จ.เชียงใหม่ และได้ขึ้นศาลปกครองในฐานะผู้แทนของชาวบ้านแม่เมาะ เพื่อแฉลงปิดคดีในกรณีที่ชาวบ้านแม่เมาะ 1,243 รายถูกจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนราษฎรและเรียกบัตรประชาชนคืน จนกระทั่งชาวบ้านชนะคดีได้รับสัญชาติคืน ได้กล่าวถึงนิยามคนไร้รัฐไร้สัญชาติกรณีของไทยว่า นักวิชาการด้านสถานะบุคคลของไทยได้แยกคำดังกล่าวออกเป็นสองคำ และกำหนดนิยามคำว่า “คนไร้รัฐ” หรือ Stateless persons ว่าหมายถึง คนที่ไม่ถูกบันทึกการรายการบุคคลในทะเบียนราษฎรของรัฐใดเลยบนโลก ส่วนคำว่า “คนไร้สัญชาติ” หรือ Nationality less persons หมายถึง คนที่ไม่ได้รับการบันทึกในสถานะคนถือสัญชาติของรัฐใดเลยบนโลกใบนี้ กล่าวคือ ไม่ได้ได้รับการยอมรับว่าเป็นคนชาติของรัฐใดเลย หมายความว่า คนไร้สัญชาติ หมายถึง บุคคลที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นผู้มีสถานะที่เป็นสมาชิกของประเทศใด หรือไม่มีประเทศใดรับว่าเป็นสมาชิกหรือเคยเป็นสมาชิกของประเทศ (บุญราช, 2560)

มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึงการศึกษา หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “การศึกษาถ้วนหน้าหรือการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All)” นั้นเริ่มต้นในปี 2533 ที่งาน World Conference on Education for All

จัดขึ้นที่จอมเทียน ประเทศไทย โดยตั้งเป็นคณะกรรมการการศึกษาเพื่อปวงชนขึ้น โดยองค์การ UNESCO ประกอบด้วยตัวแทนของประชาคมโลกประมาณ 155 ประเทศ ตกลงร่วมมือในการกระจายและสนับสนุน การศึกษาขั้นพื้นฐานและลดอัตราความไม่รู้หนังสือให้มากที่สุด ภายในกรอบระยะเวลา 10 ปี ภายใต้ “ปฏิญญาจอมเทียน (Jomtien Declaration)” มีหลักการว่า คนทุกคนต้องได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน โดย ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา และอายุโดยต้องเป็นการศึกษาที่ทำให้มนุษยชาติเกิดสันติภาพ มีความมั่นคง มีการ ปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนการพัฒนา ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 มีการประชุมประชาคมระหว่างประเทศอีกครั้งในดาการ์ ประเทศเซเนกัล ได้มีการรับรองกรอบ ปฏิบัติการดาการ์ว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชนโดยทุกประเทศยืนยันความมุ่งมั่นที่จะกระทำเพื่อบรรลุเป้าหมาย ขององค์กรใน พ.ศ. 2558 และ UNESCO ได้เชิญชวนให้ประเทศสมาชิกจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วย การศึกษาเพื่อปวงชน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านการศึกษาเพื่อปวงชนของแต่ละประเทศต่อไป (UNESCO, 2011)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรเดช จันทรศร กล่าวว่า นโยบายสาธารณะเป็นเสมือนกลไกหลักสำคัญในการดำเนินงานของ รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐทุกแห่ง ด้วยเหตุที่นโยบายเป็น “กิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐบาลจัดทำขึ้น” หรือ “แผนงานหรือโครงการ” หรือ “แนวทางปฏิบัติที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐได้กำหนดขึ้น” เพื่อเจตนาในการ แก้ไขปัญหา (ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) เป็นขั้นตอน ที่สำคัญยิ่ง ถือเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการนโยบาย (Policy Process) ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องระมัดระวัง และให้ความสนใจเป็นพิเศษ แต่ในอดีตที่ผ่านมาการศึกษาวิชานโยบายสาธารณะ มักให้ความสนใจในกรอบ ของการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ (Public Policy Analysis) กระบวนการของการกำหนดนโยบาย (Policy Foundation Process) และการประเมินผลของนโยบาย (Policy Evaluation) เสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ การศึกษาที่มุ่งหาคำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์หรือสภาพความเป็นจริง ในกระบวนการของการนำนโยบาย ไปปฏิบัติหรือการปฏิบัตินโยบายซึ่งถือว่าเป็นจุดเชื่อมโยง การนำนโยบายไปปฏิบัติ

บุบผา อนันต์สุชาติกุล ได้วิจัยเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติโดยภาครัฐและนอกภาครัฐ การอพยพมาสู่ประเทศไทยครั้งใหญ่ของชาวพม่าจากภัยความขัดแย้งทางการเมืองภายในตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 และการขยายตัวทางเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรมของประเทศไทยที่ต้องการแรงงานสูง ทำให้การอยู่ร่วมกันของ คนไทยและผู้อพยพเป็นไปในลักษณะ 2 ขั้วความสัมพันธ์ มีการพึ่งพิงเอื้อประโยชน์ต่อกันในมิติเศรษฐกิจ แต่ใน ด้านสังคม-วัฒนธรรมเกิดช่องว่างในการอยู่ร่วมกัน การจัดการศึกษาภายใต้บริบทสังคมไทยปัจจุบันที่ผู้คน หลากหลายวัฒนธรรมมาอยู่ร่วมกัน ได้ทำบทบาทสำคัญในการลดช่องว่างดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร การวิจัยนี้ได้ ศึกษาารูปแบบและการจัดการศึกษาสำหรับทายาทรุ่นที่สองของผู้อพยพจากประเทศพม่า ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการศึกษา ตลอดจนข้อเสนอแนะด้านนโยบายเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพในการสร้าง ความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนและสงบสันติระหว่างผู้คนที่ต่างวัฒนธรรมโดยตระหนักใน

ความสำคัญของการดำรงไว้ซึ่ง อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ จากการศึกษาพบว่าการจัดการศึกษาแก่ทายาทรุ่นที่สองของผู้อพยพจากประเทศพม่าที่สำคัญ 3 รูปแบบ 1) รูปแบบที่นำไปสู่การหลอมรวมปลูกฝังความเป็นไทย ภายใต้แนวคิดเอกวัฒนธรรมเพื่อความมั่นคงของชาติ โดยใช้หลักสูตรและการสอนแบบเดียวกับเด็กไทย ไม่อ่อนไหวตอบสนองความต้องการเฉพาะของเด็กไร้สัญชาติ 2) รูปแบบที่ปลูกฝังความเป็นไทยแนวพหุวัฒนธรรม แม้เพียงบางส่วน หลักสูตรมีความยืดหยุ่น ให้โอกาสเรียนรู้รากเหง้าวัฒนธรรมของตนเอง เปิดทางเลือกเพื่อการอยู่ในประเทศไทยหรือคืนสู่มาตุภูมิ 3) รูปแบบที่คำนึงถึงการคืนสู่มาตุภูมิหรือไปประเทศที่สาม การจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติโดยภาครัฐและนอกภาครัฐยังขาดคุณภาพและทิศทางที่เหมาะสมตอบสนองความต้องการและความด้อยโอกาสของเด็กไร้สัญชาติ ด้วยเหตุผล 2 ประการ 1) จากการที่รัฐไม่กำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับอนาคตสถานะของทายาทรุ่นที่สองของผู้อพยพ ทำให้ขาดรูปแบบชัดเจนในระดับปฏิบัติงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ 2) ทศณะและความเข้าใจของบุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้ไม่มีสัญชาติไทย ต่อนิยาม “คนไทย” และการปลูกฝัง “ความเป็นไทย” ที่ผูกติดกับแนวคิดวัฒนธรรมเชิงเดี่ยว หรือ “เอกวัฒนธรรม” ซึ่งไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคม นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน การแบ่งแยกกีดกันต่อบุคคลที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศ สภาวะ ความสามารถ รวมทั้งถิ่นที่อยู่อาศัย การนำนโยบายไปปฏิบัติยังขาดการดำเนินงานที่เป็นระบบและรูปแบบชัดเจน เห็นได้จากไม่มีกิจกรรมการพัฒนาผู้สอนให้มีความรู้ ความตระหนัก หรือแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ตลอดจนให้อ่อนไหวต่อความด้อยโอกาสของกลุ่มชาติพันธุ์ เรียนรู้การกระทำที่ไม่เป็นการแบ่งแยกกีดกันหรือมีอคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังเห็นว่ารัฐบาลไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในเรื่องการศึกษาของเด็กข้ามชาติ (อนันต์สุชาติกุล, 2554)

ทวิสิทธิ์ ใจห้าว ทำการประเมินผลการจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาตินในประเทศไทย การวิจัยดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการจัดการศึกษาสำหรับลูกแรงงานต่างชาติหรือเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยในระดับนโยบายและเพื่อรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาอุปสรรค และเสนอแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับลูกแรงงานต่างชาติหรือเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยเชิงนโยบาย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นหน่วยงานทางการศึกษาระดับนโยบายหรือระดับกระทรวง และระดับปฏิบัติที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาติและเด็กไม่มีสัญชาติไทย ทั้งภาครัฐ และองค์กรเอกชนทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากหน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาติ ในพื้นที่จังหวัดตาก กาญจนบุรี ราชบุรี และสมุทรสาคร ได้กลุ่มตัวอย่าง ระดับนโยบาย จำนวน 20 แห่ง ระดับปฏิบัติ จำนวน 90 แห่ง ผลการประเมินการจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาติในประเทศไทย พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบริบทมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิตมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง จากสภาพ ปัญหา และความต้องการในการบริหารและการจัดการศึกษา จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ ทั้งในเชิงเป้าหมายและการดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อให้การกระจายอำนาจการบริหารสู่โรงเรียนประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ (ใจห้าว, 2559)

รัตนา จักกะพาก วิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการศึกษา สำหรับบุตรแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า 1. รูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับบุตรแรงงานต่างด้าวเป็นไปตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันสำหรับเด็กทุกคน 2. บุตรแรงงานต่างด้าวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีสัญชาติพม่า เพศชาย พักอาศัย อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง สมุทรสาคร ร่วมกับพ่อแม่ และกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา มาเรียนทุกวันอย่างต่อเนื่อง และเกือบทั้งหมดไม่เคยเรียนที่ไหนมาก่อน ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ไม่ทราบมากที่สุดคือเรื่องของค่าใช้จ่ายในการเรียน ขณะที่ข้อมูลที่ทราบมากที่สุดคือเรื่องของหลักสูตรการเรียน การสอน ในด้านของข้อมูลที่ต้องการทราบมากที่สุด คือ เรื่องแนวทางการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ประเด็นเรื่องของค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเรียนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นเรื่องที่มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดเป็นลำดับแรก ขณะที่ประเด็นของการมีส่วนร่วมในการเรียนของชุมชนนั้นอยู่ในลำดับสุดท้าย เรื่องของจำนวนครูที่ดูแลเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษามากที่สุด รวมถึงด้านกฎหมายและนโยบายการศึกษาเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นสูงที่สุด ตามความคิดเห็นของบุตรแรงงานต่างด้าว 3. การพัฒนาแบบการจัดการศึกษา สำหรับบุตรแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 11 ด้าน ได้แก่ 1) กฎหมายและนโยบายการศึกษา 2) ครูผู้สอน 3) การเรียนการสอน 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน 5) การเตรียมความพร้อมของนักเรียน 6) ค่าใช้จ่ายในการเรียน 7) สื่อการสอน 8) เนื้อหาหลักสูตร 9) การติดตามและประเมินผล 10) ผู้ปกครอง และ 11) การบริการต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งเป็นรูปแบบที่ผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผลการประเมินทุกด้านได้ค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 ซึ่งถือว่ารูปแบบดังกล่าวอยู่ในระดับที่ใช้ได้ (จักกะพาก, 2558)

ศุภากร เมฆขยาย ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทราบสาเหตุของการจัดการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติ 2) ทราบรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ วิจัยที่เป็นกรณีศึกษา ได้แก่สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีนักเรียนเป็นเด็กไร้สัญชาติ จำนวน 5 โรงเรียนใน 5 จังหวัด เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้บริหาร ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ผลการวิจัย พบว่า สาเหตุของการจัดการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติ มาจากสองสาเหตุ คือ หนึ่งถูกกำหนดไว้ในกฎหมายทั้งในกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายมหาชน และเหตุผลทางด้านมนุษยธรรมทั้งที่ไทยเป็นภาคีในสนธิสัญญาต่างๆและไม่ได้เป็นภาคี และสอง รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ ควรจัดการศึกษาพหุรูปแบบ คือการผสมผสานรูปแบบการจัดทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเป็นการสร้างโอกาสและทางเลือกทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน และตอบสนองความต้องการของชุมชนและนักเรียน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายให้ร่วมกันจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ (เมฆขยาย, 2559)

6. วิธีวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ทั้งจากการศึกษาเอกสาร และศึกษาภาคสนาม โดยกำหนดขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้ครอบคลุมถึงการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานแรงงานข้ามชาติ เด็กที่ไม่มีทะเบียนราษฎรและไม่มีสัญชาติไทยในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรีและฉะเชิงเทรา เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติในเขตภาคตะวันออกของประเทศไทยในปัจจุบัน ศึกษาปัญหาและข้อจำกัดในการศึกษาในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย และเพื่อเสนอแนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมในการได้รับการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติตามปฏิญญาสากล เพื่อพัฒนาความมั่นคงของไทย ที่จะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อให้บุตรหลานแรงงานข้ามชาติมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษารูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสม

7. วิธีการเข้าถึงข้อมูลและการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้แบ่งการเข้าถึงข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ

7.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review Data) จากตำรา วารสาร เอกสารวิชาการ บทความ รายงานการวิจัย เอกสารทางราชการ ข้อบัญญัติและกฎหมาย รวมทั้งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็กไร้สัญชาติ เพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลและองค์กรสำคัญ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัด การเรียน การสอน ให้กับเด็ก ๆ เหล่านี้ในเขตภาคตะวันออกของประเทศไทย

7.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Data) โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อเท็จจริงจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะได้ข้อมูลที่แท้จริงรวมทั้งความรู้สึกนึกคิดในรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา โดยใช้กระบวนการซักถาม บันทึกภาพ บันทึกเสียงและจดบันทึก เพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัย ดังนี้

7.3 การเข้าถึงข้อมูล ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการเข้าถึงข้อมูลดังนี้

7.3.1 เมื่อได้รายชื่อบุคคล องค์กรสำคัญหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบบริหารการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อทางโทรศัพท์เพื่อขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ เมื่อได้รับการตอบรับก็จะนำส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ เป็นจดหมายลงทะเบียน และทำการยืนยันก่อนการสัมภาษณ์ตามวันเวลา ที่ นัดหมาย โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ผู้อำนวยการเขตการศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียน

7.3.2 นำรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ บุคคล องค์กร หน่วยงานหรือผู้ที่สามารถให้ข้อมูลจริงที่ได้รับการเสนอจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ครั้งแรกมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารว่าผู้เชี่ยวชาญ บุคคล องค์กรหรือหน่วยงานใดที่มีความเชี่ยวชาญและมีส่วนเกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากที่สุด ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

8. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปในสถานศึกษาหลายครั้ง โดยมีรูปแบบ เทคนิคและวิธีการหลายอย่าง โดยมีรายละเอียดดังนี้

8.1 การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ ใช้กับนักเรียนไร้สัญชาติและผู้ปกครองของเด็กนักเรียนไร้สัญชาติ เป็นการสัมภาษณ์ที่มีความยืดหยุ่นมาก มีลักษณะเหมือนการพูดคุยและซักถามปัญหากันโดยทั่วไปเช่นความเป็นอยู่ การทำมาหากิน การเดินทางมาโรงเรียน อาหารการกิน เพื่อนๆ สุขภาพ ความเชื่อต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่จะแสดงให้เห็นภาพความเป็นอยู่ของตัวอย่างที่จะทำการศึกษาและนำไปสู่การวิเคราะห์ ข้อมูลประกอบกับข้อมูลที่ได้มาจากวิธีการอื่น ๆ ต่อไป

8.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ใช้กับการสัมภาษณ์ผู้บริหารจากกระทรวงศึกษาธิการและผู้บริหารจากสำนักงานเขตและผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน เป็นการพูดคุยส่วนบุคคล (Individual) ที่เจาะลึกในเรื่องที่ศึกษากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) เป็นการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขตการศึกษา และผู้บริหารโรงเรียน ตลอดจนครูผู้สอนที่มีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการศึกษาลึกซึ้งเป็นอย่างดี โดยเน้นการเก็บข้อมูลรายละเอียดในกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ หลังจากที่ได้ผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษารู้สึกผ่อนคลายและเริ่มคุ้นเคยกันบ้างแล้ว ผู้วิจัยจะขออนุญาตเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในภาคตะวันออก ของประเทศไทยต่อไป

9. ผลการวิจัย

9.1 การศึกษาและวิเคราะห์การนำนโยบายการจัดการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติในเขตภาคตะวันออกของประเทศไทย การศึกษาหาสาเหตุที่ต้องจัดการศึกษาให้เด็กไร้สัญชาติในครั้งนี้ พบว่าสาเหตุที่ประเทศไทยจะต้องจัดการศึกษาให้แก่เด็กไร้สัญชาติมีด้วยกัน 2 เหตุผล คือ ส่วนที่ 1 เป็นไปตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายมหาชนหรือกฎหมายไทย ระบุว่ารัฐภาคีแห่งกติกานี้รับรองสิทธิของทุกคนในการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และจะต้องจัดการศึกษาขั้นมัธยมในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษามัธยมทางเทคนิคศึกษาและอาชีวศึกษา โดยให้ทุกคนมีสิทธิได้รับโดยวิธีการที่เหมาะสม นอกจากนี้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (The Convention on the Rights of the Child) ที่ไทยเราเข้าเป็นสมาชิกภาคี

9.2 การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและข้อจำกัดในการนำนโยบายการศึกษาไปปฏิบัติ พบว่า **ด้านโครงสร้าง** เป็นการจัดโครงสร้างแบบระบบราชการ (Bureaucratic system) และใช้การบริหารแบบ บนลงล่าง (Top Down) มีการกำหนดนโยบายมาจากระดับกระทรวง ส่งตรงไปยังเขตการศึกษา **ด้านบุคลากร** โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับกระทรวงศึกษาธิการ ลงมาสู่ผู้ปฏิบัติในระดับเขตการศึกษา ถึงผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักวิชาการศึกษา บุคคลเหล่านี้มีบทบาทที่สำคัญจากผู้กำหนดยุทธศาสตร์และนโยบาย สู่การปฏิบัติในพื้นที่จริง **ด้านงบประมาณ** พบว่าโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ในเขตเมืองและโรงเรียนระดับมัธยม ได้รับงบประมาณค่อนข้างมากดูได้จากจำนวนครุภัณฑ์และอุปกรณ์ทาง

คอมพิวเตอร์ตลอดจนอาคารเรียนและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ส่วนโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ห่างจากตัวเมืองจะได้รับงบประมาณค่อนข้างน้อย เนื่องจากจำนวนเด็กนักเรียนที่น้อย และโรงเรียนตั้งอยู่แบบกระจายกันออกไปในแต่ละตำบล ตลอดจนการคมนาคมซึ่งมีผลต่อจำนวนของ ระดับอนุบาล – ระดับประถม **ด้านสถานที่** สถานที่ เป็นสิ่งที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นอาคารเรียน โรงอาหาร ห้องน้ำ สนามเด็กเล่น หรือแปลงปลูกผัก สถานที่เหล่านี้จะหล่อหลอมให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนร่วมกัน การทำงานเป็นทีม การได้ใช้เป็นเวทีในการแสดงออกซึ่งความรู้ความสามารถของเด็ก ๆ สำหรับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย จะใช้วิธีการเรียนร่วมกัน สถานที่เดียวกัน พบว่า โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาและอยู่ในเขตเมือง จะมีความสะดวกสบาย ในการเดินทางมาโรงเรียนของนักเรียนและได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ เช่น สมาคมศิษย์เก่า องค์กรส่วนท้องถิ่นและนักการเมืองมากกว่าโรงเรียนที่อยู่นอกเขตเมือง โดยเฉพาะตามแนวชายแดน **ด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้** ในด้านของการพัฒนาผู้เรียน อุปกรณ์เครื่องมือสารสนเทศในโรงเรียนที่มีความห่างไกล ซึ่งมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ และยังขาดประสิทธิภาพเนื่องด้วยความชำรุดของอุปกรณ์และสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วต่ำ ทำให้ใช้งานได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ และขาดบุคลากรในการดูแลรักษา เพราะไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะจ้างครูพิเศษ หรือเจ้าหน้าที่พิเศษเพื่อมาดูแลระบบได้อย่างทั่วถึง

9.3 แนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมตามสิทธิในการได้รับการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่ารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ ควรจัดแบบพหุวิธีการ คือการผสมผสานรูปแบบการจัดทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเป็นการสร้างโอกาสและทางเลือกทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีจุดเด่นคือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและนักเรียน การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการคิดวิเคราะห์มากขึ้น ได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติได้พัฒนาความสามารถของตนเองได้เต็มที่ ควรจัดการเรียนการสอนที่เน้นบูรณาการให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น จัดการเรียนการสอนหลายๆ วิธี โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถและความต้องการของผู้เรียนและให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียน ได้เรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ด้านบุคลากร ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ควรจัดหาบุคลากรเฉพาะสาขาวิชาให้ครบและจัดครูผู้สอนให้สอนตรงกับสาขาที่เรียนและความถนัด ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ควรณรงค์ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่องและควรพัฒนาให้ความรู้แก่ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกฝ่าย

10. อภิปรายผล

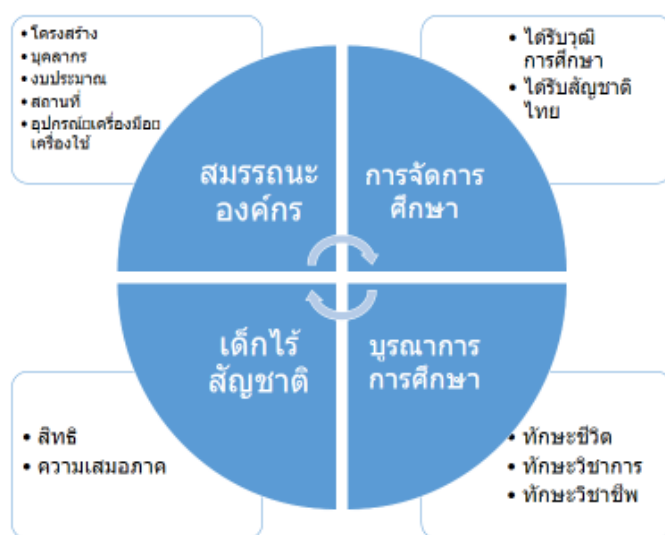
10.1 การศึกษาและวิเคราะห์การนำนโยบายการจัดการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติในเขตภาคตะวันออกของประเทศไทย การจัดการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติของไทยยังขาดรูปแบบที่ชัดเจน ในเรื่องของงบประมาณและสิทธิต่าง ๆ ข้อดีที่พบคือเด็กเหล่านี้ได้รับโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกันเพราะเป็นเรื่องของการศึกษาภาคบังคับและการจัดการศึกษาของเด็กเหล่านี้ควรปรับปรุงเรื่องระบบและสวัสดิการต่าง ๆ ควรเป็นกฎหมายและข้อบังคับที่ชัดเจน มีการลงทะเบียนและจัดให้เป็นระบบ การจัดการที่ดีเหล่านี้จะตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เป็นการสร้างโอกาสและทางเลือก โดยปัจจัยเหล่านั้น ส่งผลต่อการบริหารยุทธศาสตร์ทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศ การคุ้มครอง ปฏิญญาว่าด้วยหลักสิทธิมนุษยชน หลักความเป็นมนุษย์ และควรส่งเสริมให้ทุกฝ่ายและทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กับเด็กไร้สัญชาติ กรณีของการจัดการศึกษาของไทยซึ่งปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบชนชั้นนำ (Elitist Democracy) นั้น พลัของชนชั้นนำหรือชนชั้นปกครองยังคงมีอิทธิพลอย่างสูงยิ่ง (อรรถัย กักพล, 2553) ในการชี้เป็นชี้ตายในทางนโยบายที่สำคัญๆ ของประเทศและในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย ขณะที่ระบอบราชการซึ่งรวมศูนย์เป็นอย่างมากอยู่ในส่วนกลางและเน้นความเป็นรัฐเข้มแข็ง (คริส เบอเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557, น. 410-412) ดังสะท้อนให้เห็นได้จากสัดส่วนงบประมาณบุคลากร และอำนาจในการตัดสินใจเรื่องสำคัญ ๆ ทำหน้าที่เป็นเพียงกลไกของรัฐที่ปกครองโดยชนชั้นนำจำนวนน้อยผู้ทรงอิทธิพลหาได้เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบสากลที่เน้นคุณค่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเปิดกว้างและดำเนินนโยบายในรูปแบบจากล่างขึ้นบน (Bottom-up Approach) แต่อย่างใด

10.2 การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและข้อจำกัดในการนำนโยบายการศึกษาไปปฏิบัติ ในด้านการจัดโครงสร้างองค์กร สำหรับเด็กไร้สัญชาติ กระทรวงศึกษาธิการยังไม่จริงจังและให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กไร้สัญชาติดีพอ เนื่องจากไปผูกไว้กับ สพฐ. เรื่องการจัดการศึกษาพิเศษ โดยให้เรียนร่วมกับเด็กไทย จึงขาดการดูแลอย่างจริงจัง มีบุคลากรและงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ทำให้การดูแลเรื่องการเรียนรู้ การสอน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็กไร้สัญชาตินั้นต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ตลอดจนควรปรับปรุงอาคารสถานที่ให้เพียงพอและปลอดภัยกับเด็ก ๆ ตลอดจนจัดเตรียมอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ให้เพียงพอและทันสมัย

10.3 แนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมตามสิทธิในการได้รับการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในภาคตะวันออกของประเทศไทย ควรจัดแบบพหุวิธีการ คือการผสมผสานรูปแบบการจัดทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเป็นการสร้างโอกาสและทางเลือกทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน และตอบสนองความต้องการของชุมชนและนักเรียน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายให้ร่วมกันจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ การศึกษาในระบบ (Formal Education) เป็นการศึกษาที่มีรูปแบบและระบบแบบแผนชัดเจน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ หลักสูตรวิธีการจัดการเรียนการสอน การวัดผล และการประเมินผลที่แน่นอน ซึ่งการศึกษาในระบบของไทยประกอบไปด้วยการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาในชั้น

อุดมศึกษา การศึกษานอกระบบ (Non formal education) คือ กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือ ฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการ เรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งถึงเป็นธรรม และมี คุณภาพ เหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน

สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า หากนำกรอบการมองตามแนวทางบนลงล่าง (Top-down Approach) จากทิศทางด้านองค์การมาปรับใช้เพื่ออธิบายในกรณีของการนำนโยบายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของ ไทยไปปฏิบัติซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้ถือเป็นนโยบายสาธารณะระดับชาติโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งถือเป็นหนึ่งในห้าหน่วยงานหลักทางด้านนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ อีก 4 หน่วยงานที่เหลือ คือ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา) เป็นผู้รับผิดชอบและเป็นองค์กร หลักในการขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศให้ได้คุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานสากล จะสังเกต ได้ว่า การนำนโยบายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติในลักษณะตามหน่วยงานหลักเช่นนี้เป็นไปใน แนวทางจากบนลงล่าง (Top-down approach) มากกว่าที่จะเป็นแนวทางจากล่างขึ้นบน (Bottom-up approach) อย่างเห็นได้ชัดและเป็นลักษณะเด่นของการดำเนินนโยบายด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย

ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบในการจัดการศึกษาที่เหมาะสม ตามสิทธิในการได้รับการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย

ที่มา : ผู้วิจัยศึกษาและจัดทำขึ้นเอง

ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมตามสิทธิในการได้รับการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย โดยต้องปรับปรุงโครงสร้างองค์กร พัฒนาและจัดสรรบุคลากรให้ตรงกับงานและเพียงพอกับจำนวนนักเรียนไร้สัญชาติ ปรับปรุงระบบงบประมาณให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และรวดเร็ว จัดให้มีสถานที่ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ของเด็กในแต่ละช่วงชั้นและมีความปลอดภัย อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ให้ครบครัน ทันสมัยและเพียงพอ จะทำให้โรงเรียนมีความคล่องตัว และควรให้โรงเรียนสามารถตัดสินใจได้เอง ไม่ใช้การรวมศูนย์ โดยผลของการจัดการศึกษา เด็กไร้สัญชาติต้องได้รับวุฒิการศึกษาทุกคน ทุกระดับชั้นและได้รับสัญชาติไทยเมื่อเข้าเงื่อนไขของการได้รับสัญชาติไทย การศึกษาควรใช้วิธีการบูรณาการโดยแบ่งเป็นด้านทักษะชีวิต ทักษะวิชาการและทักษะวิชาชีพ และเด็กไร้สัญชาติทุกคนต้องได้รับสิทธิและความเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกคน และประเทศไทยมีกฎหมายและนโยบายด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยปฏิบัติตามปณิธานสากล ตามหลักมนุษยธรรม แต่ในทางปฏิบัติ มีปัญหาทั้งด้านหลักสูตร ด้านทรัพยากรซึ่งประกอบไปด้วย จำนวนครูและงบประมาณที่ไม่เพียงพอ สื่อการเรียน การสอน และสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของเด็ก และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติยังไม่เป็นมาตรฐานสากล บางโรงเรียนเป็นเด็กชายขอบแต่ไม่มีบัตรประชาชน

11. ข้อเสนอแนะ (Suggestions)

สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางด้านภูมิศาสตร์พื้นฐาน วัฒนธรรม วิถีชีวิต สภาพบริบทของสังคม ชุมชน ความเป็นอยู่และสภาพทางเศรษฐกิจ และเพื่อเป็นการสร้างโอกาสและทางเลือกทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน และตอบสนองความต้องการของชุมชนและนักเรียน รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ ควรจัดแบบพหุวิธีการ คือการผสมผสานรูปแบบการจัดทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเป็นการสร้างโอกาสและทางเลือกทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน และตอบสนองความต้องการของชุมชนและนักเรียน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายให้ร่วมกันจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ

ควรปรับปรุงโครงสร้างองค์กร ด้วยการกระจายอำนาจลงมาให้ระดับโรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจ เพื่อลดขั้นตอนให้สั้นและเพื่อการสื่อสารที่เที่ยงตรงมากขึ้น เป็นการปรับปรุงระบบการรวมศูนย์ที่ทำให้การทำงานล่าช้า และไม่ตอบสนองต่อการทำงานที่แท้จริง ปรับปรุงด้านบุคลากรด้วยการพัฒนาความรู้ให้กับครูทุกคน ปรับปรุงโครงสร้างบุคลากร ตลอดจนการสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูทุกคน ทั้งทางด้านความต้องการทางร่างกายและด้านจิตใจ แก้ไขปัญหาการบริหารอัตรากำลังครูไม่เหมาะสมและไม่เกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนการรายงานจำนวนนักเรียนและห้องเรียนไม่ตรงกับความเป็นจริง โดยผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำของผู้บริหารตลอดจนการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับครูผู้ปฏิบัติงานและควรเพิ่มจำนวนครูผู้สอนที่มีสัญชาติเดียวกับบุตรแรงงานต่างด้าว เพื่อลดปัญหาในเรื่องของการสื่อสาร

กระทรวงศึกษาควรจัดทำนโยบาย โครงการเพื่อพัฒนาครูรูปแบบครบวงจร มุ่งหวังให้ครูสามารถพัฒนาตนเองได้ตรงตามศักยภาพ สามารถนำความรู้จากการอบรมไปใช้ประโยชน์ได้จริงในการประกอบอาชีพ

ครู และยังเป็นการพัฒนาครูเพื่อเชื่อมโยงกับวิทยฐานะ รัฐบาลควรสร้างแรงจูงใจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น ปรับปรุงด้านงบประมาณ โดยให้กระทรวงศึกษาทำประชาคมติดกับครูในแต่ละภูมิภาค เพื่อรับทราบปัญหาและข้อมูลจริงที่เกิดขึ้นแล้วนำปัญหาและข้อเสนอแนะนั้น ๆ มาปรับปรุงระบบงบประมาณ โดยใช้การจัดการโครงการ (Project management) ซึ่งจะทำให้เม็ดเงิน ระยะเวลา และความคุ้มค่า สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้ทำให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหาร เกิดขวัญกำลังใจ มีผลงานและคุณภาพการเรียน การสอนดีขึ้น การจัดสรรงบประมาณให้เป็นรายหัว ต่อหนึ่งปี การศึกษา ซึ่งไม่เพียงพอและล่าช้ากระทรวงศึกษาธิการต้องเป็นเจ้าภาพหลักในการพิจารณาจำนวนเงินใหม่ โดยส่งเสริมและ สนับสนุนสถานศึกษาทุกสังกัด เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณเป็นกรณีพิเศษแก่สถานศึกษาที่เสนอความประสงค์จะจัดการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติ ในการเป็นโรงเรียนแกนนำในพื้นที่ เพื่อจัดจ้างครูหรือบุคลากรที่เลี้ยงทำหน้าที่เป็นล่าม เป็นพี่เลี้ยงหรือช่วยเหลือการจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาติตามความเหมาะสมและให้ทันเวลา ด้านสถานที่ควรออกแบบอาคารสถานที่ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน คือโรงเรียนระดับ ประถม และมัธยม ควรมีอาคารต่าง ๆ เช่นอาคารเรียน อาคารเอนกประสงค์ ห้องสมุด โรงอาหาร สนามเด็ก เล่น เรือนเพาะชำ ห้องสุขา ห้องพักรู ห้องกิจกรรมต่าง ๆ ให้พอเพียงและเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ตลอดจน การบำรุงรักษา ให้ปลอดภัยและมีสภาพแวดล้อมที่ดีอยู่เสมอ

ควรมีโรงเรียน หรือห้องเรียนสำหรับเด็กไร้สัญชาติโดยตรง เพื่อให้การสื่อสารและการจัดการเป็นไป ด้วยความสะดวก ทั้งด้านความมั่นคงและสุขภาพอนามัยของนักเรียนทุกคน ด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ควรจัดให้มีอย่างครบครัน พอเพียงและเพียงพอ ก็จะทำให้การดำเนินงานไปปฏิบัตินั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ ส่งเสริมนวัตกรรมและเทคโนโลยี โดยสำนักงาน กศน.ร่วมกับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม มอบให้ นักเรียนไร้สัญชาติ มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับทักษะดิจิทัล ตั้งแต่ความรู้พื้นฐานการใช้แอปต่าง ๆ ในมือถือ ไปจนถึง เรื่องการค้าขายออนไลน์ และให้ กศน.อำเภอทุกอำเภอ ยังได้จัดตั้งเพจชุมชนค้าขายออนไลน์ กศน. เพื่อเป็น แหล่งการค้าขายออนไลน์ของดีประจำอำเภอ

12. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

- 12.1 ควรวิจัยศึกษารูปแบบการศึกษาเพื่ออาชีพที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ
- 12.2 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติในแต่ละภูมิภาค
- 12.3 ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาข้อดี ข้อที่ควรปรับปรุงและผลกระทบในด้านต่าง ๆ จากการสนับสนุนของภาครัฐในการจัดการศึกษาที่เพียงพอสำหรับเด็กไร้สัญชาติ
- 12.4 ควรทำวิจัยเรื่องการจัดตั้ง โรงเรียนเพื่อเด็กไร้สัญชาติโดยเฉพาะโดยใช้ภาษาไทย ภาษา อาเซียนและภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอน
- 12.5 ควรทำวิจัยเรื่องการนำ BIG DATA เข้ามาใช้ในการบริหาร จัดการ
- 12.6 ควรทำวิจัยเรื่องงบประมาณที่เพียงพอกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กไร้สัญชาติ
- 12.7 ควรทำวิจัยเรื่องการติดตามชีวิตและความเป็นอยู่ของเด็กไร้สัญชาติเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา บุญราช. (11 กรกฎาคม 2560). สถานการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาคนไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย. เข้าถึงได้จาก ประชาไทอัพเดท: <https://prachatai.com/journal/2017/07/72339>
- ทวีสิทธิ์ ใจห้าว. (2559). การประเมินผลการจัดการศึกษาแก่ลูกค้าแรงงานต่างชาตินในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: บุปผา อนันต์สุชาติกุล. (2554). รูปแบบและการจัดการศึกษาแก่ทนายาทรุ่นที่สองของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศยูนิเซฟ ประเทศไทย, และ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ.2558-2559. กรุงเทพฯ: ยูนิเซฟ ประเทศไทยและสำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- รัตนา จักกะพาก. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับบุตรแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย. นครปฐม: มหาวิทยาลัย ศิลปากร.
- วรเดช จันทรศร. (2551). การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- ศุภกร เมฆขยาย. (2559). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ. นครปฐม: มหาวิทยาลัย ศิลปากร.
- UNESCO. (November 2011). ยูเนสโกและการศึกษา: ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา. เข้าถึงได้จาก <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000212715>
- UNHCR ฝ่ายความคุ้มครองระหว่างประเทศ. (November 2558). นี่คือนบ้านของฉัน. เรียกใช้เมื่อ May 2562 จาก <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=570f55a34>